List za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega kar producirajo.

This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROLETAREC

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 2146 Blue Island Ave.

"Delavci vseh dežela, združite se".

PAZITE!

na številko v oklepajuki se nahaja poleg vašega naslova, prilepljenega spodaj ali na ovitku. Ako je številka (207) tedaj vam s prihodnjo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo ponovite jo takoj.

Štev. (No.) 206. **Chicago, Ill., 22. augusta (August), 1911.** **Leto (Vol.) VI.**

Aeroplan in socializem.

Zadnji teden smo imeli priliko opazovati celo jato aeroplanov ali letalnih strojev, ki so pod drzno roko junaških aviatikov krožili in brenčali po zraku nad Grand-parkom na obali Michiganskega jezera. Interesanten je bil pogled na te človeške ptiče. Človek v zraku! To nam daje mnogo misliti.

Aeroplan je komaj par let star. Pred sedmimi leti je ravnateljstvo svetovne razstave v St. Louisu obljubilo $100.000 tistemu, kteri bi poskušal leteti. Jeden jedini mož se je mučno dvignil v zrak z nekakim balonom — žakljem plina — toda veter ga je kmalu zagnal na tla; poskušal ni več. Nihče ni mogel dobiti obljubljene nagrade. Letanje v zraku je bilo takrat še nemogoče, ali saj zdelo se je ljudem tako. Letalni stroj je bil takrat še domišljija, sanja.

Bili so ljudje — in danes so še — ki so se prvim poizkusom letanja smejali in z bedakom obkladali vsakega aeronata. Rekli so, da letalne mašine se ne bodo nikdar uresničile. Nekteri ljudje so vedno takšni. Ne morejo misliti trezno, ne znajo razsojati in ne morejo zreti pred se v bodočnost. Na noben način se ne dajo prepričati, da vsaka stvar na svetu se gotovo vedno spreminja in se **mora** spreminjati. Vsaka nova iznajdba in vsaka nova misel jim je nekaj nemogočega, smešnega. Koperniku so se smejali, ko je prvi oznanil svetu, da se zemlja vrti okrog olnca ne pa narobe; rimski papež ga je preklel radi tega. Franklinu so rekli, da je norec, ko je odkril električno silo in Stephensona so zasmehovali, ko je vpregel prvo lokomotivo pred par nerodnih vozov. Govorili so, da vporaba elektrike je prazna sanja in da za človeka je nemogoče, da bi se vozil po železnici 10 milj (!) na uro, kajti da bi ga ubil — piš. Ko bi tisti ljudje danes oživeli in videli kakšno vlogo igra elektrika in da se ljudje znajvečjim komfortom vozijo z vlakom, ki drvi 70 milj na uro, umrli bi menda takoj od samega začudenja.

Letalni stroj je danes gotova stvar, kljub temu da je še nepopolen. Aviatika je še v povojih; aeroplani so še igračke kakor je bila lokomotiva pred 70 leti. Vzelo bo še nekaj časa in truda in mnogoteri letalec bo še daroval svoje življenje predno bo aeroplan perfekten in varen za vsako osebo, kakor je danes železniški vlak ali električni voz. Mi — in vsakdo, kdor misli vnaprej — smo pa trdno prepričani, da pride čas, ko bo ves promet, osebni in tovorni v zraku. Železnica in parobrod bosta šla v pokoj. Prepričani smo tudi, da pride čas, ko bo človek komodno sedeč v zračni ladiji obletel zemeljsko oblo v 24 urah — ali pa še poprej. Čas in razdalja bosta takrat brez pomena.

Na svetu ni ničesar nemogočega. Vse se spreminja, prestvarja; staro izginja, umira in pojavlja se novo, popolnejše in boljše. Tako zahteva evolucija, večen in neizprosni naravni zakon, kteremu je podložen vsak najmanjši atom zemlje in vznemirja. Vsaka nova iznajdba, vsaka nova ideja in vsak korak naprej k boljšemu je rezultat evolucije ali razvoja. Ista usoda je zapisana tudi družabnemu redu. Kakor je staremu tovornemu in poštnemu vozu s parom konj sledila železnica in kakor bo železnici sledila zračna ladija, ravno tako bo v splošnem ekonomskem razvoju sledil socializem sedanjemu kapitalizmu. Tudi tukaj pravijo neverjetni Tomaži: Socializem je nemogoč, socializem je sanja! Le počasi Tomaži! Socializem je mogoč in praktičen kakor je praktična današnja železnica in prišel bo kakor je prišel aeroplan. Socializem se morda uresniči in zavlada po vsem civiliziranem svetu ravno ob istem času, ko bo aeroplan postal glavni faktor v svetovnem transportu.

Zatorej dragi čitatelj ako ti nanese prilika, da prvič zazreš letalni stroj nad glavo — in gotovo ga boš, ker se vedno bolj širijo —, misli si, da bi tvoj dobri stari oče čudno pogledal, če bi mu bil kdo povedal, da bodo ljudje enkrat letali po zraku rekoč: To so prazne sanje. In dalje, ako ti je kdo rekel, — in takih se ne manjka — da je socializem tudi sanja, spomni se ob tej priliki, kako bi se bil lahko motil tvoj stari oče, tako se motiš tudi ti: Socializem je bil sanja pred petdesetimi leti, ali danes ni več. Prišel bo tako gotovo, kakor je prišel aeroplan.

VELIKI INDUSTRIALNI BOJ NA ANGLEŠKEM.

Zmagoviti generalni štrajk paraliziral celo državo.

Anglija je bila zadnjih šest dni pozorišče največjega boja med delom in kapitalom, kar jih je zabeležila zgodovina iste. Gigantni generalni štrajk, kteri se je zadnji četrtek izcimil iz štrajka železničarjev in pristaniščnih delavcev v Londonu in v Liverpoolu, paraliziral je v 24 urah celo Anglijo, Škotsko in Irsko, vrgel iz tira vse javno življenje in povzročil, da so kapitalisti in njim naklonjena vlada postavili celo angleško armado proti delavcem. To več ni bil štrajk — bila je socialna revolucija.

Boj se je končal s popolno zmago delavcev. Zadnjo soboto, ko so posledice generalnega štrajka že podrle zadnji odpor kapitalistov, udale so se železniške družbe in privolile v zahteve delavcev. Družbe so pripoznale unijo železničarjev in privolile, da se potom razsodišča poviša plača. Kancelar Lloyd-George je obljubil, da bo vlada prisilila železniške družbe, da izpolnijo svoje obljube, ako bi se pokazalo, da ne držijo dane besede. Delavski vodje so nato proglasili v soboto večer štrajk končanim in večina štrajkarjev se je vrnila na delo. Seveda, ako sprevidijo delavci, da so jih kapitalisti z vlado vred potegnili za nos, —tako izjavlja vodstvo štrajka — izbrunil bo v par dneh splošni boj na novo silnejši in hujši kakor je bil zadnji teden.

Vsega skupaj je bilo na štrajku okrog 300,000 delavcev. Pristaniščnim delavcem v Liverpoolu in železničarjem v Londonu pridružili so se tudi premogarji, vslužbenci električnih železnic, železničarji po celi državi in tvorniški delavci ter delavke. Od četrtka pa do nedelje počival je popolnoma ves promet; vlaki se niso ganili; transatlantiški parobrodi niso mogli odpluti; večina mest je bila v temi, ker je zmanjkalo premoga; London je bil popolnoma izoliran od ostalih krajev in grozila je lakota.

Vlada je takoj ob začetku štrajka priskočila kapitalistom na pomoč — z orožjem. Tekla je kri. Sprva je policija skrbela skoro v vseh mestih, da so završili krvavi izgredi. Dnevni boji med policijo in delavci so bili zlasti v Liverpoolu, kjer je bilo na stotine štrajkarjev in policajev bolj ali manj ranjenih. Končno je vlada pozvala vojaštvo. Malone cela angleška armada je stala nasproti štrajkarjem. Vsa večja mesta kot London, Manchestr, Birmingham, Liverpool, Leeds, Shefield in Glasgow bila so pod obsednim stanjem. 150,000 vojakov bilo je pripravljenih na klanje; 25,000 mož je taborilo v aldershotu, čakajoč povelja, da vsak čas udari na štrajkarje v Londonu. V Londonu samem je stražilo 3000 vojakov z brzostrelnimi topovi. V Liverpoolu je bilo vtaborjenih 5000 mož in v pristanišču je stražila bojna ladija. Toda niti sama armada ni zatrašila štrajkajočih delavcev. Krvavi boji med vojaki delavci ponavljali so se skoro vsak dan, in zadnji dan v soboto ustrelili so vojaki v krvavem spopadu v Liverpoolu dva delavca in veliko število ostalih smrtno nevarno ranili. Nevarno ranjenih je bilo tudi več vojakov. V vrstah štrajkarjev borile so se tudi njih žene. Policaji in vojaki obnašali so se uprav brutalno. 'Takšne krvižejne sodrge še nisem videl,' izjavil je George Lansbury, socialistični poslanec v angleškem parlamentu.

Splošen pregled.

— **Sodba katoliškega župnika o socialni demokraciji.** Oton Feuerstein, katoliški župnik v Gaildorfu na Virtemberškem je izdal brošuro "Sozialdemokratie und Weltgericht" (Socialna demokracija in sodni dan), v kateri se odpoveduje katoliški cerkvi in se proglaša za socialnega demokrata. Feuerstein pravi v brošuri, da je Kristus zasledoval tiste cilje kot socialna demokracija in da je bil za odpravo zasebne lastnine in za skupno lastnino. Njegovo "kraljestvo božje" se sklada s socialističnim naukom o svetu, kjer ne bo krivice. A kraljestvo božje bo možno le tedaj, če zavlada komunizem. Cerkve so dosleje — tako piše katoliški župnik —delale zoper Kristusove zahteve. Feuerstein kaže, kako so cerkve v svoji gonji za politično močjo, postale dekle mamona. Suženjstvo delavstva proglašajo in menijo, da so dopolnile svojo vlogo, vabijo ljudi na opravljanje raznih obredov, če podajajo ljudstvu suhe dogme in če dražijo v njem pobožna čuvstva. Po Feuersteinovem mnenju cerkev danes ne ve, zakaj da je na svetu; vsled tega je cerkev na krivi poti. Vera bodočnosti bo socialni protestantizem (?), in židje bodo igrali vrnivši se v Palestino zopet veliko vlogo. Avtor ima, kakor je videti, čudne nazore o duševni osodi človeštva; giblje se rad v fantastnih sferah, ampak to ni, kar pravi o sodobnih cerkvah, je zelo zanimivo, zlasti iz ust uradnika ene teh cerkev.

• • •

— **Zrakoplovci**, ki so tekmovali minoli teden v Chicagi, niso nič druzega kot navadni športni proletarci. Za polete v zrak vžigejo malo slave na papirju, lastnik strojev pa spravi v žep mastne dobitke, ki jih zaslužijo zrakoplovci, ko vagajo svoje življenje. Zrakoplovci imajo z izumitelji strojev pogodbe, ki jamčijo izumiteljem ves dobiček. Naj popularnejši in najpredrznejši med ameriškimi zrakoplovci je Brookins. Za njegov znamenit polet iz Chicage v Springfield na stroju sistem Wright je dobil dobitek 10 tisoč dolarjev. Ali Brookins je dobil v resnici le 50 dolarjev, drugo je pa dobila tvrdka "bratje Wright."

Tudi za polet v Boston, da si je izvojeval zopet dobitek v znesku 10. tisoč dol., ni dobil več kot 50 dolarjev. Zrakoplovci, ki so vslužbeni pri Wrightu, dobivajo 20 dolarjev na teden in 50 dolarjev za vsak polet v zrak.

Tako je v Ameriki! V Evropi pa zaposli zrakoplovce kapitalistična država, ker jih potrebuje za militarizem.

• • •

— **V Belgiji** se je vršila impozantna demonstracija za splošno in neomejeno volilno pravo in obligatoričen šolski pouk. Z dežele je prišlo približno do 200 tisoč vdeležencev za demonstracijo v Bruselj. Vdeleženci so z vzdignenimi rokami prisegli, da ne odnehajo od boja, dokler ne dosežejo reform.

— **Iz Perzije** je došla vest, da je ekšah Mohamed Ali Mirza na begu, ker so vladne čete popolnoma porazile njegove čete pri Tiruzkuhu. Takoj druga vest pa javlja, da je ekšah umorjen.

• • •

— **Standard Oil družba** (trust za olje), kteri načeljuje stari in osiveli Rockefeller deli vsako leto dobiček. Od tega dobička dobijo delavci siratko, trustjani pa smetano.

• • •

— **V talijanski** provinciji Ferrara je kakih 10 tisoč vojakov. Seveda nimajo ti vojaki nič dela, ker so štrajkarji mirni. Agrarci obiskujejo v avtomobilih štrajkarski okraj. Poljški delavci, ki so na štrajku, se pa niti ne zmenijo za te trote in pijavke. Stavkokaze so štrajkarji prisilili, da so opustili izdajalsko delo. Seveda je prišlo do konfliktov med vojaki in štrajkarji, kateri h posledica je bila, da so aretirali nekaj žensk. Štrajkarji obdržavajo vsaki dan shode. Dasiravno je situacija zelo neugodna za sporazum, vendar lahko pride vsaki dan do sporazuma.

• • •

— **Vedno naraščajoče** barake, v katerih gleda lahko človek za en nikel "dramo", ki je predočujejo kinematografi, so najboljša mera za duševno nižino, v kateri živi ljudstvo.

Na reklamnih lepakih je nekje videti divjega Indijanca, ki drži bodalo nad človekom. Nekod drugje človek človeku moli samokres pod nos. Zopet drugod visi človek v zanjki raz drevo, z bližnje gorske pečine pa nekdo meri s puško na obešenca.

Vse te predstave s kinematografom pa spremlja nekdo na glasovir, ki ječi, joka, tuli kot da bi se glasovi v glasovirju prepirali drug z drugim ali se pa jezili, da jih nekdo spušča brez najmanjšega muzikaličnega daru v svet tako nerodno, da so prave zaušnice za človeško uho.

Kdor želi duševnega razvedrila, naj gre v gledališče, kjer bo lahko vžival pravo umetnost; ogiblje naj se pa barak, kjer mu za en nikel kažejo človeško surovost v taki luči, da še ggledala posurovi.

• • •

— **Revolučica** ali boj za korito na otoku Haiti je končan. Novi predsednik je "general" Cincinnatus Seconts. To je že Haitčanom v krvi, da mora biti predsednik general. Seveda ne gre pri tem, če je general kedaj obiskal vojaško šolo. Za take malenkosti see Haitčani ne brigajo. Pri Haitčanih tudi ne gre, če kdo kaj razume o merlini strategiji, ki jo učijo na vojaških šolah. Pri njih odloči, da človek samega sebe proglasi za generala, zbere okrog sebe čete pustolovcev, prežene prejšnega predsednika — ako mu pride v pest, ga mora usmrtiti — po končani revolučici pa pustolovce prizna sebi enakim pri koritu.

• • •

— **V Liceji** na Portugalskem je prišlo do boja, ko so vladni uradniki hoteli popisati cerkveni inventar. Župnik je zbral okoli sebe do 300 faranov in jih nahujskal, naj napadejo vojake, ki so asistirali uardnikom. Seveda je napad končal s porazom zasleplјenega ljudstva. Ponekod so lahko uradniki vršili svoje dolžnosti brez najjmanjših ovir. Mnogo duhovnikov je dala vlada suspendirati, ki so z hujskanjem hoteli provzročiti krvolitje.

Mladi portugalski parlament je odstranil tudi vse redove in svetinje. Parlament je s tem dokazal, da mu je republika resna stvar. Svetinje in redovi niso nič druzega kot priveski kraljestva, zategadelj je parlament postopal pravilno, ko je zavrgel te monarhistične igračice.

• • •

— **Predsednik** Taft je apeliral na vse cerkve, da naj delajo za svetovni mir. Taftu so tudi odgovorili duhovniki vseh ver, da se strinjajo z njegovim pozivom.

Vzlic tej izjavi bi pa duhovniki ne omahovali niti za trenotek, ako bi bilo treba blagosloviti vojake, ki odhajajo v boj. Cerkve so še vedno hodile tisto pot, ki jim je obetala dobiček. Cerkve so za mir, pa tud za vojno. Kjer je slučajno profit, tam je tudi cerkvena bisaga.

• • •

— **Splošen** električni obrat v rudnikih je povišal življensko nevarnost za rudarje v toliki meri, da tehniki zahtevajo, da morajo biti v rudnikih zaposleni le izučeni električarji, ker drugače je nemogoče obvarovati rudarje nezgod, katerih izvor je iskati v električnem obratu.

• • •

— **Statistika za uboge na duhu.** Kakšno "duševno" hrano dajejo klerikalci svojim ubogim čitateljem, kaže sledeči primer. Neki jezuit objavlja v listu "Joural d' Alsace Lorrain" sledečo tepčarijo: Vsak dan napravimo 10 grehov, to je na leto 3650, okrogle 3000. V dvajsetih letih 60,000 grehov. Recimo da umijejo molitve in miloščine polovico grehov. Tedaj ostane še 30,000 grehov, za katere imamo trpeti v vicah. Ena ura v ognju vic umije po en greh. Torej se lahko izračuna, da prebije vsa kverni katoličan po 3 leta, 3 mesece in 15 dni na tem mestu bolečin." Kje smo še, če se ljudje še vedno lahko krmijo s takimi "nauki"!

• • •

— **Blodnje kaplana Košickega.** V začetku leošnjega leta je vzbudila veliko pozornost afera lipskega kaplana Košickega. Slekel je duhovno suknjo, izstopil iz edinozveličavne rimsko-katoliške cerkve ter poročil kabaretno pevko Rozo Klotzi. Vsled dolgotrajnega rafiniranega pritiska svojih duhovnih "sobratov" in predpostavljenih je pa končno zapustil ženo in pobegnil v neki češki samostan. Njegova soproga je trdila, da so ga siloma zaprli v samostansko celico, no sedaj naznanja Košicki svojim staršem, da se je "prostovoljno" kot skesan grešnik vrnil v naročje cerkve. Deželno sodišče na Dunaju je razglasilo zakon za neveljaven in s tem so kaplanove blodnje končane. . . .

• • •

— **Branitelj zatirane vere.** Bivši duhovnik Karl Czoutos iz Vesprima na Ogrskem je v poslednjem času živel zelo razkošno. Na bregovih Blatnega jezera si je kupil krasno vilo, kjer je živel zeno idilično življenje s svojo mlado,, razkošje ljubečo Rozo Fischer. Vendar se je kmalu pojasnil vzrok njegovega bogastva. Czoutos je na podlagi napačnih listin izvabil na Francoskem tisoče in tisače frankov za "zatiran vero". Zato se je moral pokoriti v ječi. Tekom zapora je izstopil iz cerkve in se te dni v jetniški celici poročil z Rozo Fischer.

Književnost.

"Naši Zapiski" imajo naslednjo vsebino:

Uvodnik. — Živko Topalović: Agrarni nemiri v Bosni in Hercegovini. — Inženir Drag. Gustinčič: Donoski k agrarnemu vprašanju na Kranjskem. — Vladimir Knaflič: Marx in Tyrš. — M. Čobal: Strokovna organizacija rudarjev na Slovenskem. — France Jauh: Meništvo. —Inž. A. Štebi: Tehnika in narodno gospodarstvo. — Pregled: Biologija. — Dijaški. — Toplo priporočamo!

Vse konzularne in notarske zadeve (civilne in vojaške) prevzema v hitro in uspešno izvršitev

Ivan Kaker,
220½ Grove St.
Milwaukee, Wis.

Iz polja delavstva.

Prvi municipalni kongres socialistične stranke v Zed. državah se je vršil zadnjo nedeljo, pondeljek in torek (od 13. do 15. avg.) v Milwaukee, Wis. Navzočih je bilo čez sto socialističnih municipalnih uradnikov — županov, aldermanov itd. — iz vseh krajev republike, ketere je razrednozavedno delavstvo izvolilo letošnje in lansko leto. Razeh teh je bil navzoc tudi kongresnik Berger in več poznatih sodrugov iz New Yorka, Chicaga in od drugod. Kongres je zaključil, da izvrševalni komite stranke izdela načrt za municipalni biró, kteri bi dajal informacije o raznih municipalnih in državnih problemih novoizvoljenim socialističnim uradnikom; zaključenih je bilo še mnogo drugih važnih stvari. Na dnevnem redu so bila tudi zanimiva poročila o praktičnem gospodarstvu mestnih uprav z ozirom na javna dela, javno zdravstvo, mestne finance, kooperativo itd. Storjen je bil tudi sklep, da se drugi municipalni kongres skliče prihodnjo leto takoj po nacionalni konveneiji socialistične stranke. Kongres se je zaključil s sijajnim banketom ob ogromni vdeležbi milwauškega občinstva. — Na kongresu je bil tudi John C. Chase, kteri ima to čast, da je bil prvi socialistični župan v Ameriki. Izvoljen je bil pred nekaj leti v Haverhillu, Mass.

V Berlinu so priredili nemški in francoski socialisti zadnji teden velikanski demonstracijski shod proti diplomatičnim intrigam nemške in francoske vlade zaradi Maroka. Sodr. Jouhaux je govoril v imenu francoskih socialistov, v imenu nemških pa Robert Schmidt in Molenbuhr. Sprejeta je bila resolucija, ktera pozivlje francoske in nemške delavce, da v slučaju vojskine nevarnosti stoje trdno in složno proti vojni.

— A. W. Crawford, urednik socialističnega lista " Voice of Labor" v Johannesburgu, južna Afrika, kteri potuje po Ameriki, je bil zadnji teden aretiran v Philadelphiji, ko je govoril veliki množici na ulici. Aretacijo so izposlovali lokalni kapitalisti.

— Walter Carpenter, tajnik irske socialistične stranke, je obsojen v enomesečni zapor zaradi "razžaljenja veličanstva". Carpenter se je "pregrešil", ko je pred kratkim ob času kraljevega obiska v Dublin v svojem govoru rekel, da je kralj največji lopov, kar jih je še kedaj prišlo na Irsko. Ni se lagal!

— Socialisti v Marshall, Tex., so kupili in otvorili svoj lastni park, kterega so krstili "Izobraževalni park." V parku je vsako nedeljo muzikalni koncert in predavanje.

— Sodrug H. C. Tuck, urednik socialističnega lista v Oaklandu, Calif., je bil pred par dnevi obsojen v trimesečni zapor zaradi "osebne razžalitve" (libel) tamošnjega policajskega šefa. Tuck, kteri je slep, je pred par meseci, — kakor smo že poročali — objavil v svojem listu karikaturistično sliko, ki je predstavljala šefa, kako davi neko jetnico. Zagovorništvo je pri obravnavi jasno dokazalo, da je šef v resnici umoril dotično žensko, toda porotniki — ponižni kapitalistični hlapci — so kljub temu razsodili, da je Tuck kriv. Morilec hodi prosto po ulicah in opravlja javno službo, a slepi urednik mora v ječo — samo zato, ker je socialist in ker je povedal resnico.

— Kongres nemških socialistov se vrši v Berlinu od 10. do 17. septembra.

— Socialistična mestna uprava v Whitaker, Pa., je odredila, da $2. za osem ur bo odslej najnižja plača za vsa mestna dela.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

Lastnik in izdajatelj:
Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicago, Ill.

Naročnina: Za Ameriko $1.50 za celo leto, 75c za pol leta. Za Evropo $2 za celo leto, $1 za pol leta.

Oglasi po dogovoru. Pri spremembi bivališča v poleg novega naznaniti tudi STARI naslov.

PROLETARIAN

Owned and published EVERY TUESDAY by
South Slavic Workmen's Publishing Company
Chicago, Illinois.

Glasilo Slovenske organizacije Jugosl. socialistične Zveze v Ameriki.

Frank Podlipec, President;
Frank Podboj, Secretary;
Frank Janežič, Treasurer.
Frank Petrič, Jos. Bratkovič } direktorij.

SUBSCRIPTION RATES: United States and Canada, $1.50 a year, 75c for half year. Foreign countries $2 a year, $1 for half year.
ADVERTISING RATES on agreement.

NASLOV (ADDRESS):
"PROLETAREC"
2146 Blue Island ave. Chicago, Ill.

DUNAJSKE VOLITVE.

Par slik izza zadnjih državnozborskih volitev na Dunaju.

Iur. Franc Peterlin.

Na glavni dan volitev pred uredništvom "Arbeiter-Zeitung". Ozračje je silno soparno. Mali kazalec ure na modernem, umetniško-zidanem poslopju tiskarne "Vorwärts", kjer se nahajajo prostori uredništva "Arbeiter-Zeitung", se pomika proti osmim. Tisoče in tisoče oči ogromne, črne množice, zbrane na široki ulici, se upira na balkon uredništva v nestrpnem, mrzličnem pričakovanju izida volitev. Na balkonu je razprostrta velika bela plahta, par metrov od plahte stoji v sobi za balkonom skioptikon, da s svetlobnimi črkami naznani izid volitev.

Množica vedno bolj narašča, ulica pred uredništvom je popolnoma zamašena. Tesno stoje ljudje drug ob drugem, razgreti v težkem ozračju soparnega junijskega večera, živahno razpravljajo in ugibajo o izidu volitev. Negotove vesti krožijo, ki vsled svoje dvoumnosti le še bolj vznemirjajo razburjeno množico. Nenadno se pojavi nekdo s posebno izdajo zakotnega lista v rokah. Na mah se zgrne množica ljudi krog njega, list v njegovi roki je kakor magnet, ki privlači vse oči svoje okolice nase. In vse bere glasno iz lista: v tem okraju je izvoljen krščanski socialec, v tem socialni demokrat, tu je treba ožje volitve. Naenkrat le zacuje razburjen glas: "Toda se ta poročila še niso gotova! Ali ne vidite, da ima list nad izidi volitev napis: "Morebitni izid volitev!" Vznemirjenost, ki je bila že močno narastla, se za trenutek zopet poleže. Nenadoma se začuje peket konjskih kopit, v majhni dalji se zasvetijo policajske čelade; policija na konjih prihaja. Z mirno vljudnostjo, ki je splošno znana pri dunajski policiji, se množica pozove, da se malo razmakne in naredi prost prehod. V par minutah je vse urejeno.

Dneva luč ugaša, mrači se Motno se sveti bela plata na balkonu v somrak. In vse pozorneje se upirajo oči v plahto, kajti vsak hip mora skioptikon zapisati izide volitev. Hipoma se plahta razsvetli s svetlo ploščo in še par hipov, pa so se pokazale prve črke na plahti. Z ostro napetostjo se upro oči ogromne množice na balkon. "Adler in Reumann izvoljena z ogromno večino". V tem hipu zagrme iz množice navdušeni vzkliki, ki so se stopili kakor v en sam gigantski krik zmagujočega proletarijata, in ta zmagoslavni krik se je razlegel daleč po ogromnem mestu, da se je stresalo težje ozračje. Črke na plahti ugasnejo, par sekund žari v temo samo svetla ploskev na plahti. Nenadoma vzplameni na svetli ploskvi novo zmagoslavno poročilo: "Sodrug Seitz izvoljen z veliko večino". In zopet zagrmi množica v zmagonosnih, samozavestnih vzklikih.

Toda vznemirjenost pričakovanja in negotovosti se ni niti za las polegla. Na obrazih bereš, iz razgovorov slišiš, da glavna pozornost množice ni posvečena okrajem, kjer je socialistična zmaga gotova. Kaj Favoriten, Floridsdorf, kaj Ottakring — za te okraje se je itak vedelo, da prodro socialisti. Toda kako je v notranjih dunajskih okrajih, kjer se je volilni boj tako strastno razvijal, kjer se ni moglo prav nič gotovega reči, ali zmaga krščanski socialist ali protikrščanskosocialni kandidat?

Zopet ugasnejo črke, zopet se svetli kvadratna ploskev v temo. Ali zopet vzplamene črke na svetlobnem kvadratu bele plahte in z rdečimi črkami oznanja skioptikon v soparno junijsko noč veliko novico: "Prince Liechtenstein v ožji volitvi". Tedaj pa je izbruhnilo v desettisočih črne množice in gor pod črno nebo se je glasilo od radostnih vzklikov. In iznova ugasnejo črke na vetli ploskvi in iznova zažare v rdeči svetlobi: "Gressman v ožji volitvi". In zopet orkan navdušenja, zopet oglušno ploskanje, vmes radosten smeh, posamezni veseli vzkliki obenem z izrazi velikega začudenja nad strahovitim porazom krščansko socialnih voditeljev.

Toda to so bila šele poročila iz okrajev; kjer se je dal izid več ali manj že prej slutiti. Ko je pa pričel skioptikon metati na plahto poročila, kot jih nihče ni pričakoval, ko so prišli voditelji krščanskih socialcev v najgotovejših okrajih v ožjo volitev, kakor minister Weisskirchner in dunajski župan Neumayer — tedaj pa so se sunkoma utrgali iz množice burni kriki, ki so v mogočnem zmagoslavju doneli v noč. Bili so prizori, ki so morali razburiti tudi najhladnokrvnejšega opazovalca.

Na vseh obrazih si opazil nervozno trepetanje, oči so se svetile v nemirnem blesku, telesa so se gibala v hipnih, nenadnih kretnjah. Vso množico je navdajala samo ena zavest, vsa množica je mislila v tistih trenutkih samo na eno misel in je čuvstvovala samo eno čuvstvo: bilo je veliko, krasno zmagoslavje, ki se je prelivalo v vseh dušah. In to zmagoslavje je podrlo vse ozire, vse meje med množico, popolnoma neznani ljudje, najraznovrstnejših stanov, so govorili med sabo, kakor bi se bili poznali že od nekdaj in bi si bili čisto domači, govorili so razburjeno, v napol dovršenih stavkih, vzklikoma. In to veliko zmagoslavje je mahoma porodilo mogočno delavsko himno o delu, ki jo je pela množica tako globoko čuteno, kakor morda še nikoli ne. In ko je bila pesem odpeta, tedaj se je zopet streslo ozračje od zmagoslavnih vzklikov; nato se je pričela peti pesem iznova. In med zvoki delavske pesmi in med mogočnimi vzkliki zmagoslavja se je množica razšla pozno po noči.

(Konec prihodnjič.)

SHOAF UMORJEN?

Poročevalec "Appeal to Reason-a" v Los Angelesu zginil neznano kam.

George H. Shoaf, poročevalec znanega socialističnega lista "Appeal to Reason", kteri se je mudil v Los Angelesu, Cal., odkar sta tam v zaporu brata Mc.Namara in kteri je prišel na sled gorostasnim hudobijam kapitalističnih zarotnikov, je v noči predzadnje nedelje (15. avg.) izginil neznano kam. Kljub neumornemu iskanju ga do danes še niso mogli zaslediti in med njegovimi prijatelji in ostalimi sodrugi v Los Angelesu, ki dobro poznajo tamošnje razmere, se vedno bolj utrja mnenje, da je bil Shoaf zavratno napaden od Burnsovih detektivov in ugrabljen, če ne umorjen. Shoaf je stanoval pri svoji sorodnici. Tisto noč, ko ga je zmanjkalo, je sorodnica slišala neko vpitje zunaj pred hišo, a ker je bila vajena ponočnega vpitja na losangelških ulicah, se ni zmenila. V jutro je pa našla pred hišo Shoafov klobuk, ves zmečkan in poleg klobuka je ležal težki "blackjack", kratka priprava iz trdega kavčuka, kakoršno navadno nosijo v žepu detektivi in razni pretepači. Dobro namerjen mahljaj z "black jackom" lahko zavda smrtonosni udarec. Vsledtega se sklepa, da so Otisovi hlapci počakali Shoafa, ko je šel domov in ga zavratno ubili, truplo pa skrili. Sum utemeljujejo tembolj, ker so detektivi in druge pretepaške barabe v službi kapitalističnih prosekutorjev zadnji čas neprestano grozile Shoafu, da ga bodo "dobile", ako ne gre iz Los Angelesa. In Shoaf sam je parkrat omenil, da je vedno v smrtni nevarnosti. Njegovi ožji prijatelji tudi omenjajo, da je Shoaf tisti dan nosil pri sebi važne listine tikajoče se Otisove zarote proti delavskim unijam, kar so gotovo vedeli tudi njegovi nasprotniki.

Ta nečuveni dogodek je silno razburil sodruge in sploh vse unijsko delavstvo v Los Angelesu. Policija je pričela z navidezno preiskavo; ker pa delavci niti za las ne zaupajo losangelški policiji, začeli so z lastno in temeljito preiskavo, ktera bo trajala tako dolgo, dokler se ne odkrije v nagoti najnovejši zločin kapitalističnih krvnikov v Los Angelesu. "Appeal to Reason" bo ta teden posvetil Losangelškim morilcem posebno izdajo, ktera bo najbrž zopet "rdeče-vroča" in bo vsebovala tudi nekaj senzačnih poročil, ki jih je poslal Shoaf glede persekucije bratov Mc Namara.

Sodrug Geo H. Shoaf je bil socialistični reporter in pisatelj kakoršnih je malo v Ameriki. "Appeal to Reason" je izgubil v njem — ako je mrtev — svojega najboljšega sotrudnika. Kar je on napisal, je lahko tudi podprl s stoterimi dokazi. Ko je omenjeni list nedavno vodil boj proti korupciji nekterih zvezinih sodnikov, odkril je Shoaf zlasti pri chikaškem sodniku Petru Grosscupu tako gnjilobo, da je zasmrdelo po celi Ameriki. In pred par meseci obelodanil je celo serijo gorostasnih zločinskih početij v zvezini jetnišnici v Leavenworthu, Kans., česar posledica je bila, da je pomožni vodja kaznilnice resigniral. Shoaf je bil vedno neizprosen bojevnik za delavske pravice. Ko so 22. aprila t. l. ugrabili br. Mc Namara in ju s silo odvedli v Los Angeles, šel je Shoaf takoj tjekaj z namenom, da preišče in poroča delavstvu potom "Appeal to Reasona" gola fakta cele zarotniške afere losangelških kapitalistov. In kakor vselej, vspelo mu je tudi tamkaj; prišel je na sled nezaslišanim hudodelstvom v taboru Merchant's & Manufacturer's Ass'n z Gray Otisom na čelu. Dognal je skoro z gotovostjo, da je Otis in njegova klika sama povzročila razstrelbo v tiskarni časopisa "Los Angeles Times" — pri kteri je storilo smrt 22 delavcev — samo, da je imela klika povod za persekucijo železarsko-stavbne unije in spravi uradnike te unije (Mc Namara) na vislice. In pravkar, ko je bil Shoaf s svojim delom pri kraju, ko je zbiral zadnjo potrebno evidenco v podkrepitev svojega odkritja — padli so lopovski zarotniki po njem.

Nizkotni, zavratni napad na Shoafa dokazuje jasno kot beli dan, da so Otisovi zarotniki krivi vseh zločincov, ktere sedaj obešajo na vrat bratoma Mc Namara in da se so ga bali. Zdaj je vrsta na delavcih ne samo v Californiji temveč v celi republiki, da se pošteno osvetijo nad velemorilci!

— **Družabni red po "božji volji".** Nedavno je izšla statistika, ki kaže, da je leta 1910 na Angleškem umrlo 119 ljudi od gladu, 54 v Londonu. Na drugi strani pa je po izjavi ministra Lojd-Džordža na Angleškem 103,000 oseb, ki imajo nad 120,000 kron letnih dohodkov. Dvajset angleških trgovcev ima nad en milijon kron letnih dohodkov i nše veliko več imajo vojvode in lordi. Anglija je, kakor znano, zelo pobožna dežela: praznik se nataněno posvečuje, ampak glad krščanskega bližnika je sitemu normalnemu kristjanu deseta briga. Svoje krščanstvo ima, ki se kaj lepo sklada z malikovanjem mamona; ni jim do tega, da bi po svetopisemskem receptu z dobrimi deli si prislužili nebeško kraljestvo. Bogatini žvižgajo na nebesa onkraj groba in imajo raje nebesa na zemlji . . . V tem naj bi jih tudi siromaki posnemali in naj bi polagali večjo važnost na zemeljske dobrote, kot da se to-
PROLETAREC FIK
lažijo z dvomljivim plačilom onkraj groba. Boljše: drži ga, kot lovi ga!

Ste že obnovili naročnino "Proletarca"? — Če jo še niste, storite to takoj, da se Vam ne ustavi lista.

Dopisi.

Victor, Colorado.
Aug. 15th 1911.

Cenj. sodr. urednik!

V zadnjem mojem dopisu sem omenjal, da nameravano tukajšni mezdni sužnji organzirat Jugo. slov. soc. klub, kar se je tudi zgodilo. Dne 5. augusta se nas je zbralo 16, napredno mislečih delavcev, kateri se zavedamo, da je današnji sistem krivičen, in kteri uvidevamo, da iz današnje mezdne sužnosti ni drugje rešitve, kakor v delavski socialistični stranki, oziroma v nas samih. Dne 9. aug. smo imeli priliko poslušati enega najbolj agilnejših delavcev za socializem, kateri je razkrinkal kapitalistično justico do golega, ter pokazal v pravi luči kapitalistično razrednozavedno ameriško justico.

Kot že omenjeno, govoril je dne 9. augusta v tukajšnjem 'Victor Opera House' sodrug Fred. D. Warren, urednik enega najbolj razširjenih ang. soc. listov — "Appeal to Reasos-a", iz Girard, Kans. V poldrugo uro trajajočem govoru je povedal namen in stremljenje starih političnih strank, katere vse temeljijo na privatni lastnini, toraj za kapitalizem, med drugim je omenil tudi afero, katera se sedaj odigrava v Los Angelesu, Cal., kjer sedita in čakata obsodbe od kapitalističnega sodišča brata J. J. in J. W. McNamara. Med drugim zanimivim govorom, rekel je Warren tudi sledeče: —

"Kapitalisti bodo obsodili brata McNamara v Californiji in tu je samo ena pot do rešitve. V Californiji mora zmagati socializem, in potem naj se constituira odpoklic (recall) sodnikov, odpoklicati sedanje kapitalistične sodnike in na njih mesto postaviti ljudi iz naše srede, delavce-socialiste. "Napačno, pravite; morda je tako; ampak to sredstvo ste nas učili rabiti, in ga moramo rabiti, da rešimo sami sebe. Druga potpa je, da napolnemo kongress s socialističnimi poslanci. Dober del svojega govora je posvetil kapitalističnim sodnijam o katerih pravi: —

"Sodnike imamo poštene, toda so že vsi mrtvi." Namen socalistov je, izobraziti ljudstvo tako, da kadar pride čas, ko zmaga socializem, da bo zadostno mož in žena z vpogledom in razumom, da bodo znali voditi ladijo države proti pravem cilju in da ne bodo dovolili, da zopet pride v roke in pod sistem sodišč."

V obrambo socializma dokazal je s fakti, da ta dežela je že imela tri velike politične stranke. Stranka "Tories", to je bila stranka prvih kolonistov, ki so se priselili v novi svet, in katera je priznavala idejo, da so kralji, cesarji in druga taka sodrga postavljeni po "božji" milosti. Demokratična stranka, temeljoča na ideji črnega suženjstva (chattel Slavery) in danes Republikanska stranka, katera je pod popolno kontrolo kapitalistov.

O stranki "Tories" — pravi: Kralj jim je preskrbel možgane in kapital, toda kolonisti so opravljali delo kot se je njemu (kralju) zljubilo. Toda pozneje so se i ti otresli monarhističnega jarma in postali izdajalci. Ta narod se je toraj sestavil iz samih izdajalcev na platformi ali programu konfiscacije."

Sedaj prihaja socializem, katerega uče in propagirajo tudi sami izdajalci, kateri so pa seveda pogubonosni za kapitalistični razred. In zopet se bode rabilo confifscacijo (zaplembo). Konfiscirali bodo zemljo, katero je bila vstvarjena za vse ljudi na zemlji. Kapitalisti sploh nimajo nikake pravice do zemlje. Vsaka listina lastnine je bila pisana z delavsko krvjo in ta zemlja se mora povrniti delavskemu razredu.

Trusti v rokah posameznikov so vzrok vsega zla. Kar zahtevamo, je kolektivna lastnina kjer bo zagotovljen vsakemu delavcu popolna plača njegovega dela. Republikanska stranka, pravi, da je trust dobra stvar, toda moralo bi se jih regulirati. Mi pa pravimo, odpravite privatno lastnino trustov in napravite iz njih splošno lastnino vsega ljudstva.

Horace Greeley je bil izdajica, kakor smo mi danes, zato ker je kritiziral stranko, ki je bila tedaj v moči. Kritiziral je sužnjedržce. Mi kritiziramo kapitaliste. Demokratje so bili v polni moči včeraj. Republikanci so danes, toda bodočnost pripada Socialistom.

Končal je s pozivom na vse ljudi, naj se zbirajo okrog zastave Socializma ter s tem zagotove svojim potomcem pravice, katere jim pripadajo, tu da rešijo svoje žene sužnosti kapitalističnega sistema."

Tako se je končalo to zanimivo predavanje, le žal, da se nam kaj tacega ne nudi večkrat, kajti s tem bi bilo mnogo pomagano tudi nam slov. delavcem, ker bi s tem prišli mnoho hitreje do pravega pojmovanja socialističnih naukov.

Prihodnja seja tuk. soc. kluba se naznani potom dopisnic. Želeti bi bilo, da se jo vdeleže vsi sodrugi, in zraven naj še vsak pripelje po enega novega trpina, kateri se želi nam pridružiti, kajti či mveč nas bo tem bolje bo. Socializem hiti svojim ciljem nasproti, širom sveta se delavci družijo v socialistično stranko, kajti le o njej vidijo svojo rešitev iz spon suženjstva kapitalistižma.

S proletarskim pozdravom,
za Socializem
Drag. Pogorelec,
organizator soc. kluba št. 55.

Kansas City, Kans.

Cenjeno uredništvo!

Sedaj je minulo že precej časa, odkar je bil zadnji dopis v "Proletarcu". Novega sicer ni nič, a vendar čutim potrebo, da se malo oglasim.

Delavske razmere v tem mestu so nad vse žalostne. Razmere so t utake, da bi se zjokal nad njimi sam bog oče, če bi prišel dol z oblakov.

Dobre razmere so pač za kapitaliste, ki imajo na izbero delavsko moč. To se pač vidi zjutraj na pragih tovarn, ko izbirajo bossi sužnje. Kteri je bolj močan in da ne kaže inteligence, ta proda kožo. Plača je nazarensko slaba. Garati je pa treba, da pokajo kosti. Marsikdo delavcev, ki čaka na milost bossa, da ga pokliče v sužnost, je prespal v box kari, brez večerje, brez tolažbe in brez upanja na bodočnost. Mnogi oče, kterih otroci zvedavo čakajo na kruh — na delo očeta, se drenja pred vrati tovarn zaman, kajti delavskih rok je na tisoče, ki čakajo dela.

Koliko je med to brezposelno armado bolnih, onemoglih, ki bi morali biti preskrbljeni z dobro in tečno hrano, streho in čisto obleko, a nimajo tega, poleg pa še skrb za delo. — Kapitalisti se za to seveda ne brigajo. Kako neki? Saj se delavci čestokrat sami ne. Sliši se iz ust nezavednih delavcev edino tožbe, da je preveč ljudi na svetu, da bi morala biti vojska ali kuga, da bi ljudij pobrala s tega sveta — potem da bi bilo še le fletno na svetu za tiste, ki bi ostali itd. To so seveda blazne želje in le čuditi se je, kako more človeštvo, katerega je vzgajala cerkev 2000 let, imeti take barbarske misli.

Jaz pa pravim, da je kapitalistični sistem dovolj velika kuga, da vbije dovolj človeštva vsak dan. To kugo je treba samo odpraviti, pa bo dovolj dela in jela za vse! Zato pa delavci v Kansas City, nobenega ni treba kriviti radi slabih časov, ker ste sami sokrivci.

Da se to odpravi, je treba iti v organizacijo — v socialistične klube, da se politično organiziramo in izvedeno poto msvojih kandidatov politični in potom njega tudi industrialni preobrat.

Do sedaj se je godilo vedno narobe. Delavci so volili vedno svoje izkoriščevalce demokrate in republikance. Kadar so prišle volitve, takrat je imelo delavstvo za vsakim vogalom prijatelje in kapitalističnih kandidatov ni bilo sram priti v hišo delavcev po glasove. Enkrat se je pripetilo, da so prišli tudi v mojo hišo po glasove, a to pot so jo skupili. Zapodil jih je prav pošteno eden, ki je bil pri meni na stanovanju. Pa je imel prokleto prav! To je bil namreč sodrug, ki je vstanovil jugoslovanski soc. klub št. 21, ki še danes eksistira.

Tacih sodrugov bi moralo biti več, potem bi bilo pa kmalu konec slabih časov in bi ljudje ne želeli kuge.

Kuge — da kuge je že danes res dovolj; največ je seveda duševne. To kugo prodajajo v več krajih. Največ jo imajo v zalogi pri "Cl. Ameriki" in "A. S." Vsi ti so odgovorni za sedanje prokdete razmere. Kako dolgo boš pa ti delavec še podpiral kugo, kako dolgo boš še politično hlapčeval, da ti bodo kapitalisti potem natikali gospodarski jarem? Daj, zbudi se, če hočeš, da ti bode kdaj s tvojimi otroci vred boljše na svetu.

Konečno pozdravljam vse zavedne delavce širom zemlje, "Proletarcu" pa želim, da bi bil skoraj dnevnik.

Anton Rački.

SOCIALISTIČNI PREGLED.

— J. Callahan, socialistični alderman v Devils Lake, N. D., je moral resignirati pod pritiskom svoje lokalne stranke. Callahan je v mestnem zboru glasoval za licenco nekega novega gledališča, kteremu so pa socialisti nasprotovali. Zato so mu kratkomalo zapovedali, da mora odstavjti svoje mesto kot alderman, kar je tudi storil. Zopet dokaz, da v socialistični stranki je predvsem načelo in disciplina.

— Tiranska ruska vlada fanatično zatira socialistično časopisje v Rusiji. Zadnje dneve je ustavila list "Mysl" v Moskvi in dva druga, "Svesda" in "Djelo Žizni" v Petrogradu, urednike pa zaprla. — Ruski socialisti so nedavno zborovali sv Moskvi in sklenili, da reorganizirajo socialdemokratično stranko po načinu drugih držav v Evropi. Zborovanje je bilo naravno tajno in prerojeno stranko čakajo hudi boji, kajti znano je, da je Rusija po svojem tiranizmu in barbarizmu še tristo let odzad za ostalo Evropo.

— Rev. Paul H. Castle, protestantovski duhoven v Cartersville, Ill., je bil pred kratkem odslovljen od svojih faranov, oziroma od cerkvene uprave, ker je agitiral za socializem. Rev. Castle si je nedavno tega dal postaviti zaboj od mila na ulični ogel, na kterem stoječ je potem celo uro razlagal socializem veliki množici ljudi, ktera se je zbrala okrog njega. Cerkvenim očetom se je vsled tega tako zameril, da so ga odslovili. Castleju ni pa prav nič žal za izgubljeno faro in izjavil je, da bo odslej vse svoje moči posvetil socialistični propagandi.

— Socialistična misel v Alaski lepo napreduje. Organizator Geo Goebel, kteri je šel tjekaj pred par meseci, poroča, da je obiskal sleherno rudarsko naselbino in povsod je našel veliko navdušenje za stvar. Na potovanju bi se bil skoro ponesrečil. Vozeč se po reki med pločami ledu, se mu je prevrnil čoln in le s težavo je priplaval na suho.

— Vrli bratski tednik "Appeal to Reason" v Girardu, Kans., kteri ima sedaj že pol miliona naročnikov, je 2. avg. izvojeval odškodninsko pravdo za pohabljenega finskega delavca Franka Lane pred distriktnem sodiščem v Crawford County. Porota je razsodila, da ima Sheridan Coal Co. plačati Lane-ju $25.000 odškodnine. Frank Lane je po krivdi imenovane družbe padel pod vagon in si zlomil hrbet. Ker je sirota bil brez prijateljev in brez sredstev, najel je "Appeal to Reason" odvetnike in trpel vse stroške pravde za odškodnino, ki je trajala čez eno leto. Sheridan Coal Co. je naravno apelirala na višje sodišče, toda upati je, da bo tudi tamkaj pogorela.

— **Nov slovenski strokovni list.** Strokovno gibanje slovenskega delavstva gre krepko naprej. Svoj lastni strokovni list imajo rudarji, železničarji, peki, tobačni delavci in zdaj so ga dobili tudi stavbinski delavci. Dne 14. julija je namreč izšla v Trstu prva številka "Stavbinskega Delavca". List bo izhajal vsak drugi četrtek. Pozdravljen naš novi sobovjenik za osvobojenje delavstva od izkoriščajočega kapitalizma!

Sodr. John Petrich je gl. zastopnik "Proletarca" za Youngstown in okolico.

Pooblaščen je pobirati naročnino, kolektati oglase in urediti sploh vse posle tičoče se agitacije lista.

Direktorij.

Jugoslov. socialistična zveza.

Piše Fr. Petrič.

Dogodi se večasih, da kdo izmed ...ih sodrugov — v tem slučaju hrvatski ali srbski — uprašuje ...mega sebe ali druge: "bi li ne ...lo bolje, če bi se jugosl. sociali...čni klubi priključili kar h okraj...im, državnim in po teh v skupno ...ranko, ne da bi imeli svojo po...redovalnico ali centralo?" — In ...di misli: "da li bi ne bilo isto...ko dobro, če bi bili jugosl. so...alisti sami zase?" se je slišalo; ...adnje zopet ne od slov. sodrugov. ...i dve ekstremni misli sicer n...ajo privržencev, vendar se mi ...i potrebno, da se enkrat spre...vori o tem določneje, da ne bo ...tem nepotrebnih ugibanj: "ka...no stališče naj zavzemajo Jugo... socialisti v Ameriki v socia...tičnem gibanju."

•

Oba gornja domnevanja sta na...čena. Prvo je nepremišljeno ...ugo pa nezmiselno.

Prvi mislijo — brez okolnih u...ževanj na organični sestav So...alistične stranke — za dve ge...raciji naprej — drugi se po...avljajo pa na stališče neodvis...osti in žele zasledovati vsepov...ek delo, ki so ga vršili v stari...movini. Toda naloge, ki jih ima ...sledovati Jugosl. soc. Zveza v ...meriki, kot organizem skupne... telesa, so sočasnega značaja v ...meriki; torej jih je potreba vpo...evati danes — ne dve generaci... naprej, in tudi ne po kopitu ...rokrajskih razmer prenešena ...ed leti nazaj, semkaj. Ravno so...sna potreba organičnega razvo... je prinesla potrebo za osnivan... narodnostnih posredovalnic v ...e. stranki. In če ima danes kdo ...anijo, da bi bilo ravnotako do...ro za jugosl. socialiste, če bi bili ...rganizirani po okrajnih organi...cijah, brez svoje centrale, je to ...mo znak, da je dotičnik že malo ...alj časa v deželi in da želi v svo...i idealnosti in ljubezni do ideje ...reiti kar preko organizma, h kte...emu on spada, v glavno telo. Z ...rugimi besedami bi se to reklo, ...a zavzemajo taki člani vede ali ... kozmopolitično stališče, ...i je po razmerah pri posamezni...kih večasih opravičeno. Splošno bi ...ilo tudi to opravičeno, če bi bil ...ocializem samo nekaj čuvstvene...a, kot napr. religija. Ampak so...ializem ne bo prišel z zgolj čuv...tvovanjem. Socializem objemlje ...ealno življenje v malem in veli...em; in ker je delo za vresničen...e njegovih naukov organično, t. ..., ker sestoji njegova agitacija iz ...arodov, odborov, zborov, kon...resov itd., mora vsaka skupina — organizem, kakor tudi centra... skrbeti, da se organizmi razvi...jejo enakomerno — ne na škodo ...drugim.

Kako je to naravno, se je po...kazalo najprej pri Fincih leta ...907, ko so po svojem zaključku ...a 1. kongresu v Hibbingu, leta ...906 zaključili, da se prih. leto ...rikljućijo socialistični stranki ...ot celota. Pred kongresom so bili ...si klubi po Ameriki vsak zase in ...o vršili svojo agitacijo vsak na ...vojo pest. Vodilne sile niso imeli ...ruge, nego par časopisov. S po...močjo teh so vodili agitacijo in si ...snovali okrog 50 klubov.

Ko so po zaključku 1. kongre...a osnovali svojo centralo in vlo...ili aplikacijo za vstop v soc. stran...ko, jim stranka v začetku ni hote...a priznati svoje posredovalnice ...s tajništvom, češ, da naj njih or...ganizacije jemljejo strankarski ...kolek od okrajnih t. j. angleških ...rganizacij. Po tem nasvetu so se ...finske organizacije tudi en čas ...ravnale. Toda kmalu so spreviде...le, da so oškodovane gmotno, ker ...morajo plačati iste prispevke kot ...angleški sodrugi, a morajo poleg ...voditi še svoje poslovanje v svo...jem jeziku, ker mnogo članov ni ...bilo veščih angleščine.

Vsled tega so apelirali na glav...ni odbor, naj se nemudoma upelje ...posredovalnica s tajništvom, in ...da se strankin kolek za finsko or...ganizacijo zniža. To se je potem ...tudi kmalu zgodilo in finska or...ganizacija je v prvem letu svoje ...posredovalnice pridobila 50 novin ...klubov.

Danes šteje finska organizacija ...7 klubov z nad 8000 člani. To ...storila operacija organizma. Ko ...je stranka uvidela, da je storila s ...svojo ozkosrčnostjo napako, in da finska organizacija deluje perfektno v soglasju s strankinimi pravili, se je leta 1910 na strankinem zboru v Chicagu sprejel tak štatut, ki dovoljuje vsem narodnostnim skupinam, da se udeleže kooperacije po narodnostnih odsekih v agitaciji za socialistično gibanje. Ta naredba je privabila v v aktivno delo Poljake, Litvince, Taljane, Jugoslovane in Rumunce.

Iz vsega tega se pa učimo, da masa dobro pojmi principe socialističnih naukov, in da ne mara biti v stranki le kot mrtva balast — tudi ako ne razume angleškega jezika; ona hoče vedeti sočasno za vse akcije, ki se vrše v notranjosti. Kdor postane član stranke, se ne zadovoljuje samo s čuvstvovanjem,ampak kot inteligent — študent družabnih razmer, se zanima tudi za tisto, kar vrše v imenu njega tisti sodrugi, ki jim je poveril izvrševalno mesto za tista dela.

Če bi socializem ne bil to kar je in ima biti, namreč: ideja za uveljavljenje družbe, v kateri bo vsak delavec prejel polno vrednost za svoje delo, kar se gotovo tiče vsakega posameznika na svetu — potem bi bilo čuvstvovanje dovolj, kakor je bilo in še sedaj čuvstvovanje pri verskih sektah zadosten znak dobrega vernika. V tem slučaju bi bila čisto na mestu brezbrižnost kako upravlja glav. odbor Socialist Party svoje posle; lahko bi jih opravljal v turškem, japonskem ali pa angleškem jeziku, masa bi bila samo masa, podobna katoliškim vernikom, ki v cerkvi s pripognjeno glavo poslušajo topo mašnika pri oltarju, ki izgovarja njim nerazumljive besede.

Trditi torej, da bi bilo istotako dobro ali bolje, če bi ne bilo tujegovorečih organizacij, je **nepremišljeno.**

Deželni jezik je sicer res velika zadača posameznika; toda ideja ki ima žive sočasne funkcije, ki so odvisne, kakor smo že rekli, od organizmov, se ne more predcenjevati na ljubo jezika. Jezik se neizogibno spremeni — assimilira v prid splošnosi po generacijah; politična organizacija z enakomernim organskim sestavom, pa spremeni gospodarski položaj že v tej generaciji, vsled česar imajo gmotne koristi vse nadaljne generacije, ne glede, kakšen jezik govore. To je ena plat našega poglavja. Sedaj pa poglejmo drugo plat.

Na tej strani bi začeli najbolj pravilno, če bi se uprašali: "ali se je Jugoslovanska soc. Zveza osnovala, da ostane, ali je samo sočasna posredovalnica mimoidočih razmer, ki jih je treba zasledovati zbog organskega razvoja v socialističnem gibanju in se ima v drugi ali tretji generaciji raztopiti — assimilirati v splošno telo?" Na to uprašanje ni absolutnega odgovora, ker socialisti ne varajo samega sebe z narodnim preroštvom, kakor to delajo napr. slov. tabličarji, hrvatski frankovci pa srbski "radikalci" v svojih šovinističnih iluzijah. Lahko se pa trdi, da ako bodo v bodoči generaciji vladale iste razmere, ki bodo rodile take potrebe, (kar bo odvisno vsekakor od kretanja skupne soc. stranke, kongresov itd.) kakor so bile o času, ko se je ona osnovala, tedaj ni dvoma, da se bo Zveza obdržala tudi v bodočnosti.

Konštatirati pa je treba takoj, da ne bo zmote, da Jugosl. socialisti v Ameriki nimajo naloge niti prepovedi baviti se z narodnim vprašanjem, ker priznati je treba, da brez sodelovanja tuzemcev ne more nobena narodnost računati na izdatno delo za vresničenje socializma v Ameriki. O tem nam pričajo najjasneje poizkusi nemških in francoskih naseljencev izza leto 1850-1900, dokler se ni zbudil socializem med Amerikanci. Nemci z "rajha" so prvi propagirali socializem v Ameriki pol stoletja nazaj, pa brez vspeha. Bili so mrtvo rojeno dete, katerega mati je današnja S. L. P., ki istotako čaka, da jo preživelost poklicev prošlost — zgodovino. Amerikancem so bile to "tuje evetke" in se ni nihče zmenil zanje. Mogoče, da je tudi tu igrala vloga šovinizma, toda spremenjenega ni na tem zgodovinsko nič. Umljivo je pač, da je bil "yenkiju" **trade umonizem** dovolj radikalna šiba za kapitaliste, ki jih je smatral družbi nič manj potrebne, kakor **trades unijste.**

Leta 1900 šele, ko se je S. L. P. na kongresu v Indianapolis, Ind., cepila in je Debsova frakcija iznesla S. P., so še odprla vrata za "yenkija" v socialistično gibanje v Ameriki in odslej so Amerikanci istotako vneti zagovorniki Marksovih naukov in delajo z isto ljubeznijo za stvar, kakor finski, hrvatski, taljanski, nemški, poljski, srbski, slovenski, ruski, judovski ali rumunski — inozemski socialisti. — Preje tako česta napetost med tuzemci in inozemci, pojema očividno povsod, koder pridejo socijalisti tujegovoreče narodnosti skupaj z angleškimi sodrugi. Primera je nekako taka, kakor v starem kraju v obmejnih krajih, kjer tujegovoreče organizacije pomirjujejo narodnostna hujskanja.

•

Kdor hoče študirati jezikovno vrednost v raznih deželah in sploh stanje posameznih jezikov v gotovih razmerah, ta mora priznati, da je, kakor za vse drugo, tudi za jezike regulacija, ki jo izvršujejo posledice gosopodarskih in trgovskih razmer. Razmere same aretujejo občevalne oblike, najsibodo že v jeziku ali pa v modi. V tej aretaciji, je naravno še vedno svobode, da se jezik do gotove mere lahko razvija in da se ga ima kot občevalno posredolavno sredstvo za gotovo dobo. Te dobe se merijo vedno po dotoku narodnosti. Čimdlje traja dotok, temdalja je vrednost posredovalnega jezika. V primero naj služi francoska, švedska, danska in nemška emigracija. Čimstarejša je emigracija, tembolj se krči rodni — posredovalni jezik. To se zlasti vidi v literaturi in časnikarstvu.

V tem torej, da se je osnovala Jugosl. soc. Zveza ne tiči in ne more biti nobenega znaka, da smo se jugosl. soc. združili, da bi gojili kak jugosl. občevalni jezik; ampak je združenje predvsem političnega in eventuelno gospodarskega značaja. Če bo to združenje prineslo do boljšega medsebojnega spoznavanja v karakterju in jeziku, bo to samo dobrodošel namećek.

Paragraf 2. pravil Jugosl. soc. Zveze pravi: "Namen in cilj jugosl. soc. zveze je organizirati ameriške Jugoslovane v socialističnih skupinah in klubih, privesti in seznaniti jih potom sistematičnega produka do pravega pojmovanja socializma in usposobiti jih za gospodarski in politični delavski razredni boj." —

S tem se misli, da vrši Zveza v svojem delokrogu tisto delo, katerega gl. stan soc. stranke vsled razlike jezika ni vstanu vršiti. To delo se smatra za sedaj: agitacija, ustanavljanje soc. klubov, dajanje navodil, kako se postane amer. državljan, o važnosti znanja deželnega jezika (angleščine) in vse drugo, ali po možnosti več, kar zasleduje skupna stranka na istem polju itd. itd.

S kratka: kakor drugi narodı, tako čutimo tudi Jugoslovani potrebo po takem sočasnem združenju, ki bi nam prineslo največ političnih in gospodarskih vspehov zdaj; — čas sam in razvoj bo pa storil svoje in združil v še večje vse tisto, kar mi sedaj spravljamo na kup.

Stranka

SODRUGI TAJNIKI!

Ne pozabite, da se plača z avgustom 5c. več od člana za prihod sodr. E. Kristana 1912 na Jugosl. soc. Zvezo.

Nov soc. klub

se je ustanovil v Victor, Colo. Uradniki so sledeči: Tajnik: Mike Eror; zapisnikar Frank Rus; Dragotin Pogorelec, organizator. Novi klub je pod štev. 55 Jugoslov. soc. Zveze.

ZA INDIANAPOLIS, IND.

Prvi javni srbsko-bulgarski socialistični shod se je završil, kakor vedo tudi slov. sodrugi — prav dobro. Udeležilo se ga je od 500—600 ljudi. Navdušenos je bila velikanska. Pri tej priliki se je prodalo tudi večje število vstopnic za socialistični piknik, ki ga priredе socialisti v Marion County, Ind., dne 27. augusta t. l. in sicer v "Dietz Grove".

Vabijo se tem potom vsi jugosl. sodrugi, da se udeleže tega picknika kar najsijajneje. Vstopnina je 10c. od osebe. Vzemite E. Washington karo, ki vozi do konca. Tam bo sprejemal došlece v to postavljen odbor,, ki bo pokazal prostor. Za dobro zabavo in pijače vse vrste, bo poskrbljeno. Igrala bo tudi dobra godba.

V "Grove" bodo tudi govorniški nastopi v angleškem, nemškem in slovenskem jeziku.

Na 27. avgusta toraj vsi slovenski sodrugi in somišljeniki v "Dietz Grove"!!

Za odbor Jugosl. soc. kluba št. 25 in skupne stranke (S. P.) v Marion County, Ind.

N. B. Vstopnice za ta picknik se dobe tudi pri sodr. F. Godina, 909 W. Pearl St.

ZA KENOSHO, WIS.

Članom jugosl. soc. kluba št. 11. se naznanja, da se vrši dne 29. avgusta (nedelja) ob 9 uri dopoldne v socialističnemu domu važna seja radi udeležbe pevcev in tamburašev na soc. piekniku v Racine, Wis. Vsak sodrug naj bi bil vsled tega navzoč!

Vaš za socializem,
Fr. Žerovec, taj.

Listnica uredništva.

F. Godina, Indianapolis, Ind.: Poročilo o javnem shodu prihodnjič v celoti. — Pozdrav!

J. Poženel in J. Blažič, isto. — Pozdravi!

Tiskovni fond.

Preje izkazano	$206.35
Frank Mikše, Cleveland, O.	.50
Fr. Kaučič, Dunlo, Pa.	.25
Cumberland, Wyo.:	
Bartl Erson	1.00
Bartl Prebel	.50
Joe Fakin	.50
John Šefrar	.50
Roslyn, Wash.:	
Math Pleše	.10
Drag. Zorst	.20
Tom. Pleše	.10
Geo. Majnert	.50
John Jakovac	.10
Tony Pleše	.10
Ant. Janaček	.25
Bož. Pejurich	.25
John Petrich Youngstown O.	1.00
Matevž Sternad, Virden, Ill.	.50
Ant. Černe, Franklin, Kans.	.50
Frank Drmota Collinsville Ill.	.25
Jug. soc. klub št. 45	3.70
Jugosl. soc. klub št. 32	2.88
Skupaj do danes	$220.03

Popravki:

V štev. 198 je bilo izkazano za M. Gabrenja, da je dal $1, stati bi moralo $1.50; v štev. 200: Geo. Brimšek, izkazano $1.00, moralo bi stati $1.50; v isti številki: Fr. Smolej 50c, moralo bi biti 25c; v štev. 204 Sygan, Pa. preveč izkazano po računu 5c; izpuščen je bil v isti številki L. Rijavec, Wendling, Oreg. 50c; skupaj izkazano v zadnji štev. 204 $204.90 —prav bi se imelo glasiti $206.35.

— **Kokoši sv. Jakopa.** Dr. Dohring iz Dachaua pripoveduje v nedeljski prilogi koblenškega klerikalnega lista naslednjo genljivo zgodbo: Pobožen mož se je s svojo ženo in sinom podal na božjo pot v Komposteljo na Španskem, na grob apostelja Pavla. Mimogrede so se romarji ustavili v krčmi: domača hčerka se je na vse moč trudila, da zapelje čednega mladeniča. Ko se ji je nakana izjalovila, mu je iz osvete podtaknila srebrno kupico. Vsled tatvine je bil mladenič na to pred sodiščem obsojen na vešala (!), dočim so starše izgnali iz občine. Več kot mesec dni sta se oče in mati pomudila pri sv. Jakopu v Komposteli; ko sta se vračala, je na vešalih še vedno viselo (!) truplo usmrčenega sina. Odmolila sta očenaš k sv. Jakopu, kar izpregovori obešenjak, da ni mrtev, temveč da stà ga bl. Devica in sv. Jakop z rokami ves čas podpirala da mu vrv okolu vratu ni mogla do živega. Strmeč nad čudežem sta hitela roditelja k sodniku v meso, ki je ravno hotel obirati lepo zarumenele pečene piške. Sodnik bajke ni verjel in je delal, da tudi piške na mizi lahko oživita, če pred sedmimi tedni usmrčeni še vedno živi. In glej! V skledi se zganeta piščanca, zravnata vrat in odletita skozi odprta okna (!) "Te dve čudežni živali pa so kot očiten dokaz božje milosi in vsegamogočnosti poslali v cerkev sv. Jakopa v Komposteljo in jih gojili, dokler nista čez sedem let umrli. Potem so redili njune mladičke in še danes vzame rad vsak komposteljski romar kurje pero od teh živale za spomin seboj". — Taka je dušna paša za čitatelje klerikalnega časopisja v l. 1911!

Prostitucija je sad kapitalističnega družabnega sistema. Obstala bo dokler obstane sistem. Kapitalizem pospešuje prostitucijo potom sramotnih ženskih plač, potom brezposelnosti, sploh potom mezdne sužnosti in potom militarizma. Pred nekaj dnevi so bili v Chicagu vojaški manevri. Vojaštvo je taborilo v Grant-parku. Bliščeči gumbi in sabljice privabile so nebroj neizkušenih deklet v bližino, kjer so se šalile z vojaki. Znano je že, da je mlado, naivno dekle za vojaka lahka žrtev. V taborišču imajo sicer predpise, da se ne sme nobena ženska tam muditi po 9 uri zvečer; pa kdo se briga za predpise. Skoro vsako noč so odpeljali iz parka po dve, tri onesveščene deklice v ambulančnem vozu v bolnišnico. Jedno 14 letno dekle so našli čuvaji parka napol mrtvo, pokrito s časopisi. V jednem slučaju, kterega preiskuje mladinsko sodišče, je bila neka mlada deklica posiljena najmanj stokrat v eni noči. Lopovstvo najnižje vrste! — In posledica? Dekleta, ki okrevajo, so moralno uničena. Njih pot pelje naravnost v hišo prostitucije. Drugam ne morejo. Tako se na en način rekrutira belo suženjstvo — prostitucija. Proč s hudodelskim kapitalističnim sistemom in padla bo prostitucija!

Vse pritožbe glede nerednosti pošiljanja lista in druge stvari tičoče se "Proletarca" je poslati na sodr. Frank Podlipca, 604 N. Curtis St. Chicago, Ill.

Vabilo na veselico,

ktero priredi

Društvo "Bratstvo" št. 6. S. N. P. J.

v proslavo otvoritve društvene dvorane

na Sygan, Pa.

dne 4. septembra, 1911.

— Začetek ob 1. uri popoldne. —

Govorilo bode več slovenskih govornikov vo današnjem krivičnem družabnem sistemu. Društvo bode skrbelo za solidno postrežbo in izvrstno zabavo. Rojaki od blizu in na daleč se vljudno vabijo, de nas posetijo v največjem številu. **ODBOR.**

Vabilo k vinski trgatvi

ki jo priredita

Jugosl. soc. kluba št. 1. in št. 52.

V SOBOTO, DNE 30. SEPTEMBRA 1911

v Narodni Dvorani

1802 So. Centre Ave., Chicago, Ill.

Poleg druge izvrstne zabave, je na programu tudi igra v enem dejanju:

"PO PREPRIČANJU".

Začetek točno ob 8 uri zvečer. Vstopnice v predprodaji 15c, pri blagajni 25c

Dame v spremstvu moških so vstopnine proste.

ODBOR.

Slovenski delavci v La Salle in okolici pozor!

Jugosl. soc. klub št. 4. J. S. Z.

priredi

veliko veselico na dan 4. sept.

od 12. opoldan pa do 12 v noči.

Vsacega zavednega delavca je dožnost, da se udeleži te veselice, ker dobicek je namenjen le za delavske koristi.

Veselica se vrši pri sodrugu Val. Potisku.

Za vse potrebno bo skrbel ODBOR

Najboljša Kuhinja!

Billiards, Pool Table, Prenočišča za potnike.

Jedi pripravljene po domače. **Odprto po dnevi in po noči.**

V. MALY, 1412 W. 18. St., Chicago, Ill.

Telefon: Canal 2408.

POZOR! **POZOR!**

—NA—

Mednarodni Picknik

katerega priredе

Socialistične Organizacije v Cook County

dne 3. septembra '11

V RIVERWIEW PARK

Na pickniku bo govoril sodr. Emil Seidel, župan iz Milwaukee. Vstopnice 25c,

in se jih dobi pri upravništvu "Proletarca" ali pa pri agitatorjih.

NA TA DAN VSI NA KROV!

MATI.

Socialen roman v dveh delih.
Spisal Maxim Gorkij.

Pavel je sedel poleg Nataše in je bil med vsemi najlepši. Nataša je bila globoko sklonjena nad knjigo in pogosto si je popravljala tanke kodre, uhajajoče ji na sence. Semintje je zmajala z glavo, padla z glasom in sama od sebe napravila opazko, ne da bi gledala v knjigo! pri tem so ji oči ljubeznivo zdrknile preko poslušalcev. Malorus se je naslanjal s svojimi širokimi prsmi na vogal mize in škilil z očmi za razmršenimi konci svojih brk. Vjesovščikov je sedel vzravnan kakor iz lesa na svojem stolu, opiraje se z dlanmi na kolena, in njegov kozavi obraz, brez obrvi in s tenkimi ustni je bil nepremičen kakor maska. Ne da bi trenil, je z drobnimi očmi vztrajno gledal svoj obraz, ki se je zrcalil na bleščečem, bakrenem samovaru, in zdelo se je, kakor da bi niti dihal ne Mali Fjodja je poslušal in tiho pregibal ustni, kakor da bi sam zase ponavljal besede iz knjige; njegov prijatelj je sedel ves skrivljen in naslanjal komolce na kolena; z dlanjo je podpiral čeljusti in se zamišljeno smehljal. Eden od obeh fantov, prišedših s Pavlom, rdeč, kodrav in tenak človek, z veselimi zelenimi očmi, je očividno hotel nekaj povedati in se je nepotrpežljivo premikal semintja.

Drugi fant, plavolas in kratkoostrižen, se je gladil z dlanjo po glavi in gledal tla: njegovega obraza ni bilo videti. V sobi je bilo toplo in prav prijazno. Mater so obhajali nenavadni, prijetni občutki; med žuborenjem Natašinega glasu, ki se je zlival s trepetajočo pesmijo samovara, se je spominjala hrupnih večernih zabav svoje mladosti, surovih fantovskih besedi, ki so zmerom smrdeli po slabem žganju, njihovih ciničnih šal. In ščemeče s seboj je tiho genilo njeno utrujeno in izmučeno srce.

Domislila se je, kako jo je bil zasnubil rajni mož. Na večerni veselici jo je pograbil v temni noči v veži in jo je z vsem telesom pritisnil ob zid in jo zamolklo in jezno vprašal:

— Ali me maraš za moža?

Zabolelo jo je in užalilo, a on je s sirovimi prsti mečkal njene prsi in ji sopel ter goreče in vlažno dihal v lice. Poskusila je, da se mu izvije iz rok in skočila je vstran . . .

— Kam? — je zarjovel nad njo? — Odgovori mi!

Sopeč od sramu in jeze je molčala.

V tem je nekdo odprl duri in jo je počasi izpustil rekoč:

— V nedeljo pošljem snubačico . . .

In res jo je poslal.

Mati si je zakrila oči in globoko vzdihnila.

— Kaj me briga, kako so ljudje živeli, temveč le, kako je treba živeti! — je zadonel po sobi nezadovoljni glas Vjesovščika.

— Tako je! — mu je priskočil rdečelasec in vstal.

— Drugačnega mnenja sem! — je zaklical Fjodja. — Če hočemo naprej, moramo vedeti vse . . .

— Tako je! Da, tako je . . . — se je potihoma oglasil kodrolasec.

Razvnel se je živahen prepir, in besede so se iskrile kakor plameni na grmadi. Mati ni razumela, zakaj kriče. Vsi obrazi so goreli od razburjenja, ampak nihče se ni jezil in nihče ni govoril znanih in sirovih izrazov.

— Pred gospodično jih je sram! — tako je odločila.

Ugajalo ji je resno obličje Natašino, opazujoče s tako pozornostjo vse ostale, kakor da bi bili fantje njeni otroci.

— Potrpite, sodrugi! — ji je dejala naposled, in vsi so umolknili in se ozrli na njo.

— Prav imajo ti, ki pravijo, da moramo vse vedeti. Sami se moramo razveseliti z lučjo razuma, da nas ljudje, v temi živeči vidijo; na vse moramo pošteno in resnično odgovarjati. Poznati moramo vso resnico in vso laž . . .

Malorus jo je poslušal in je po taktu njenih besed mahal z glavo. Vjesovščikov rdečelasec in drugi delavec iz fabrike, ki ga je pripeljal Pavel seboj, so stali v tesni skupščini; to materi ni bilo všeč.

Ko je Nataša končala, je vstal Pavel in mirno vprašal:

— Ali se hočemo le do sitega najesti?

— Ne! — je odgovoril sam sebi in je ostro gledal na trojico. — Ljudje hočemo biti! Pokazati moramo onim, ki sede na naših vratovih in nam zastirajo oči, da vse vidimo, da nismo gluhi, da nismo zverine in da nam ni samo do jedi, temveč do življenja, do dostojnega življenja! Pokazati moramo sovražnikom, da nas naše suženjstvo prav nič ne ovira, da jih po umu dosegamo, po čuvstvih pa — prekašamo! . . .

Mati je poslušala besede svojega sina in v prsih se ji je vzbujal ponos za sina, kako mu gladko teče beseda!

— Sitih ljudi je še nekaj, poštenih pa ni nič! — je dejal Malorus. — Most moramo postaviti čez blato tega gnijočega življenja v bodoče carstvo dobrosrčnosti, to je naša naloga, sodrugi!

— Zdaj ne gre pestovati rok, čas boja je nastopil! — je zamolklo izjavil Vjesovščikov.

— Še pred začetkom nam polomijo koščice! je veselo zaklical Malorus.

Polnoč je bila že proč, ko so se razhajali. Najpopred sta odšla Vjesovščikov in rdečelasec, kar materi ni bilo po volji.

— Tema se pa mudi! — si je mislila mati in jima neprijazno odkimala.

— Ali me spremite, Nahodka? — je vprašala Nataša.

— To se razume! — je odgovoril Malorus.

Ko se je Nataša oblačila v kuhinji, ji je mati dejala:

— Pretenke nogavice imate za to vreme. Če dovolite, vam spletem par volnenih?

— Hvala vam, Pelagija Nilovna! Volnene preveč obdrgnejo! — ji je smehljaje odgovorila Nataša.

— Napravim vam take, ki nič ne obdrgnejo! — je dejala Vlasova.

Nataša jo je pa pogledala in pomežiknila; njen nepremični pogled jo je spravil v zadrego.

— Oprostite mojo glupost . . . zmerom govorim od srca! — je tiho dostavila.

— Kakšna imenitna ženska! — je pol glasno odgovorila Nataša in ji stisnila roko.

— Lahko noč, mamica! je dejal Malorus, pogledavši ji v oči, se pripognil in stopil v vežo za Natašo.

Mati se je ozrla na sina — stal je na vratih izbe in se smejal.

— Kaj se smeješ? — ga je vprašala v zadregi.

— Kar tako . . . vesel sem!

— Seveda stara sem in neumna . . . ampak kaj lepšega še vedno razumem! — je pripomnila nekoliko užaljena.

— Prav, prav! — je odgovoril in prikimal z glavo. — Vlezite se: čas je že . . .

— Tudi zate . . . Jaz se podam takoj spat.

Vrtila se je še nekaj časa okrog mize, pospravila posodo, vsa zadovoljna, da je bilo lepo in da se je mirno izteklo.

— Dobro si pogodil, Pavluša! — je dejala. — Pošteni ljudje so to . . . Malorus je zelo ljubezniv, in gospodična . . . Ah, kako je pametna! Kaj pa je ona?

— Učiteljica! — ji je kratko odgovoril Pavel sprehajaje se po izbi semintja.

— A! Pa siromašna je . . . Tako slabo oblečena . . . Oh, kako slabo! Ali se bo močno prehladila. Kje pa bivajo njeni starši? . . .

— V Moskvi! — je dejal Pavel in vstopivši se pred mater je resno in tiho dostavil:

(Dalje prih.)

Huda jeza.

Vsak duševni napor, jeza, strah bojazen, žalost, čezmerna dušna delavnost, dostikrat povzroči neprebavnost ali kako drugo motenje prebavnih organov. Potem je treba dati nove moči živčevju, ki zalaga te organe, kar je mogoče storiti edinole, tako, da se mu daje dovolj hrane. Uživaj Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino. Poživi vam prebavne organe, to je, vse tiste organe, skozi katere prehaja hrana v naše telo, ter jih usposobi hrane. Očisti vam telo, ozdravi zapeko in vse sledeče ji neprilike, glavobol, nevralgijo, bol v hrbtu, žolčnico, mnoge ženske nerednosti, bolezni želodca in črevesja, razdražljivost ter mnoga obolenja krvi in kože. Zboljša vam slast do jedi in okrepi celo telo. V lekarnah Jos. Triner, 1333—1339 So. Asnland ave., Chicago, Ill.

It doesn't pay to neglect your Health

Če pridete domov bolni, če imate glavobol, bolečine v prsih, grlu in potem obolite za nekaj tednov?

Dr. Richterjev PAIN-EXPELLER

poznano staro domače zdravilo vas reši bolečin, ako ga takoj rabite.

Imejte vedno steklenico doma. Vsi predpisi so natisnjeni na omotu. 25c. in 50c. steklenice.

Čuvajte se ponaredb in pazite na **sidro** in naše ime.

F. AD. RICHTER & CO., 215 Pearl St., New York, N.Y.

Dr. Richterjeve Congo Pilule olajšajo. (25c. ali 50c.)

Za dobre fotografije SE OGLASI pri Wilke

dobropoznanemu fotografu, ki izdeluje vsakovrstne **in najfinejše** slike: otroke, družine, skupine, ženitve in društvene skupine.

Fotografira tudi zvečer po naročilu.

1438-1440 BLUE ISLAND AVE., CHICAGO.

NA VOGALU 14. PLACE.

TELEFON CANAL 287. USTANOVLJENO 1883.

Skladišče čevljev

za dame, možke in otroke

Domača tvrdka

Izdeluje nove čevlje po meri in prevzame vsa popravljalna dela, spadajoča v čevljarsko obrt!

Za obila naročila se priporoča sl. občinstvu

JOSIP JECMENJAK, lastnik

1831 So. Centre Ave., Chicago, Ill.

Zdravljenje v 5 dneh

Varicocele Hydrocele BREZ NOŽA IN BOLEČIN

Ozdravim vsacega, kdor trpi na Varicoceli, Structuri; dalje ozdravim nalezljivo zastrupljenje, živčno nezmožnost, vodenico in bolezni tičočih se moških.

Ta prilika je dana zlasti tistim, ki so izdali že velike svote zdravnikom ne da bi bili ozdravljeni in moj namen je, pokazati vsem, ki so bili zdravljeni po tucatih zdravnikov, brezuspešno, da posedujem le jaz edino sredstvo, s katerim zdravim vspešno.

Popravite Vaše zdravje

Pridite v moj urad in govorite zaupno. Govorimo vse jezike. Dobili boste najboljše nasvete in prednosti, ki sem si jih iztekel v moji 14 letni praksi kot specialist v boleznih pri moških. Če je upanja v vaši zadevi, vam pojasnem, kako se treba zdraviti.

Ozdravim pozitivno želodec, pljuča, ledice in neprilike v jetrih.
(Za neuspešno zdravljenje ni treba plačati).

TAJNE moške bolezni
zguba nagona, bolezni v ledicah in j trih
zdravim hitro za stalno in tajno. Živčene onemoglosti, slabost, napor, zastrupljenje in zguba vode.

PLJUČA
naduho, Bronchitis, srčne bolezni in pljučne zdravim po moji najnovejši metodi

(Preiskovanje brezplačno)

Zastrupljenje krvi
in vseh drugih kožnih bolezni, kakor prišče, lucije, onemoglost itd.

Ženske bolezni
beli tok, bolečine v ozaturi, garje, otekline, podju in druge organske bolezni zdravim za stalno.

Zdravljenje za stalno, je, kar želi vsakdor; ozdravim vsakogar, kdor mi zaupa njegov položaj. Moje zahteve so dostopne in primirne napram natančnemu zdravljenju in obroki lahki. Pridite danes in olajšajte bolečine. (Nasveti zastonj.)

DR. ZINS, 183 N. Clark Str. med Randolph in Clark Chicago

Odprto: 8 zjutraj do 8 zvečer. Ob nedeljah od 8 zjutr. do 4 pop.

Hranitev denarja.

Nihče neve, kako lahko je hraniti denar, dokler tega ne poskusi. Mi imamo armado odraslih ljudi, ki so začeli hraniti z malimi vlogami in vsi so naredili dobro.

INDUSTRIAL SAVINGS BANK
2007 Blue Island Ave., Chicago, Ill.

Vlog čez pol miljona dolarjev. Odprto v soboto od 6 do 8 ure zvečer.

"NATURALIZACIJSKI ZAKON" se imenuje knjižica, ki je namenjena za tiste rojake, ki žele postati državljani Zed. držav. Zakoni za naseljence so čedalje bolj strogi, treba je, da si vsak nabavi tozadevno knjižico, v kteri se razlaga, kako se postane ameriški državljan.

Knjižica stane 16 ct. s poštnino in se jo naroči pri sodr. Fr. Petriču, 1830. So. Center Ave., Chicago, Ill.

Importiran starokrajski tobak vsake vrste

za cigarete, pipe in žvečenje. Importirane cigare in cigarete. Vse pristno in po zmernih cenah.

VAC. KROUPA,
1225 W. 18th St. Chicago, Ill.

I. STRAUB
URAR
1010 W. 18th St. Chicago, Ill

Ima večjo zalogo ur, verižic, prstanov in drugih dragotin. Izvršuje tudi vsakovrstna popravila v tej stroki po zelo nizki ceni.

Obiščite ga!

Stara navada je zdraviti revmatizem, trganje po udih, neuralgijo, zvinjenje itd. z Dr. Richterjevim "Pain Expeller". Pravi Pain Expeller se dobi tudi v Ameriki v sleherni lekarni za 25 centov steklenica in se spozna po varstveni znamki s sidrom. Pri kupovanju je treba na to paziti.

ALOIS VANA
— izdelovatelj —
sodovice, mineralne vode in raznih neopojnih pijač.
1337 So. Fisk St. Tel. Canal 1405

Slovencem in Hrvatom priporočam svoje moderno brivnico.
FRANK ZORNJAK,
1837 So. Centre ave., Chicago, Ill.

AVSTRO-AMERIKANSKA ČRTA.

Najpripravnejša in najcenejša parobrodna črta za Slovence in Hrvate.

Regularna vožnja med New-Yorkom, Trstom in Reko.

Brzi poštni in novi parobrodi na dva vijaka:

Martha Washington, Laura, Alice, Argentina in Oceania

Druge nove parnike, ki bodo vozili 19 milj na uro, gradijo.—Parniki odplujejo iz New Yorka ob sredih ob 1 popoldan in iz Trsta ob sobotih ob 2 popoldan proti New Yorku.—Vsi parniki imajo brezžični brzojav, električno razsvetjavo in so moderno urejeni. —Hrana je domača. — Mornariji in zdravnik govorijo slovensko in hrvatsko.

Za nadalne informacije, cene in vozne listke obrnite se na naše zastopnike ali pa na:

PHELPS BROS. & CO.
Gen'l Agt's, 2 Washington St., New York.

Zastopnik za Zapad: K. W. Kempf, 120 N. La Salle St., Chicago, Ill.

Največja trgovina

z žganjem, vinom in smodkami na debelo.

Vse blago prve vrste!
Dve prodajalne:

JOSEPH H. MILLER et Comp., 917 Woodland in 6030—6032 St. Clair ave. Cleveland, Ohio.

Telefon: Cujahoga C. 4254 R in Princenton 2002.

Blago pošiljamo tudi izven Clevelanda.

Pišite slovensko! Cene nizke. Potrežba točna!

ROJAKI v Waukeganu!

Če kočete piti dobre pijače in se zabaviti po domače pojdite k

B. Mahnich-u,
714 Market Street, Waukegan.

Pri njemu je vse najbolje. Kdor ne vrjame, naj se prepiča.

DOBRA, DOMAČA GOSTILNA v Clevelandu, Ohio

J. SVETE po domače pri ZALARJU
6120 St. Clair ave

toči vino, pivo in žganje prve vrste. Smodke prve kvalitete so na prodaj. Za mnogobrojen poset se priporoča rojakom v Clevelandu, pa potnikom Lastnik.

Sodrugi! Naš list je naše n[illegible] močnejše orožje! Njegujmo g[illegible] Podpirajmo in širimo ga! Agi[illegible]rajmo, da bo "PROLETAREC" še večji in močnejši! Delavst[illegible] brez svojega časopisja je kako[illegible] življenje brez solnca.

* * *

Delavci še verjamejo v tolik[illegible] stvari, a vedo pa le malo stvari.

Jako važno vprašanje?

"Ali sem že poslal zaostalo n[illegible]ročnino na "Proletarca"?

Še ne! —

Podpirajte socialistično ča[illegible] pisje! Naročajte, čitajte in ši[illegible] 'Proletarca'! Priporočajte hrv[illegible]skim delavcem 'Radničko Straž[illegible]

Spomladanske i[illegible] letne "Nobby obleke

po zmerni ceni

za odraščene in mladeniče

Najnovejše mode.

LAWNDALE CLOTHING HOUS[illegible]
S.W. Corner 26th & Central Park A[illegible]

Rudolph Layer
lastnik.

PRVA SLOVENSKA

Vinarna in Gostiln[illegible] v Kaliforniji,

kjer se toči dobra vina in inportirano pilzen[illegible] pivo. Prodaja vina na galone in na drobno.

Ant. Schnabl,
cor. Trumbull ave. in 26. Str., Chicago, [illegible]

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D[illegible]

Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.

Izdravniška preiskava brezplačno—p[illegible]čati je le zdavila, 1924–26 Blue Isla[illegible] Ave., Chicago. Za dne ure: Od [illegible] popol. Od 7 do 9 zvečer. Izven Chic[illegible] živeči bolniki naj pišelo slovenski.

Dolžnost vsakega socialista je podpirati svoje časopisje. Agi[illegible]rajte za "Proletarca". Pridobi[illegible] mu nove naročnike.

POZOR! SLOVENCI! POZOR[illegible]

SALOON

s modernim kegljiščem

Sveže pivo v soderkih in buteljk[illegible] in druge raznovrstne pijače ter uži[illegible] smodke. Potniki dobe čedno pr[illegible]čišče za nizko ceno.

Postrezba točna in izborna.

Vsem Slovencem in drugim Slovan[illegible] se toplo priporoča

MARTIN POTOKAR,
1625 So. Centre Ave. Chicag[illegible]

Valentin Potisek
GOSTILNICAR
1237-1st St., La Salle, I[illegible]

Toči vse, gostilni podrejene pij[illegible] inse priporoča rojakom za obilen obi[illegible]

M. A. Weisskopf, M. D[illegible]

Izkušen zdravnik.

Uraduje od 8—11 predpoldn[illegible] in od 6—9 zvečer.

1842 So. Ashland Ave.

Tel. Canal 476 Chicago, Ill

J. Kosirnik, krojač

izdeluje nove obleke, čisti, lika in popravlja. Cene zmerne.

J. Kosirnik, 3708 W. 26th St.
Tel. Lanwdale 1761. Chicago

LOUIS RABSE[illegible]

moderno urejen salun

NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, [illegible]
Telefon 1199.